

Die Postgebühr bar bezahlt
Poština plačana v gotovini

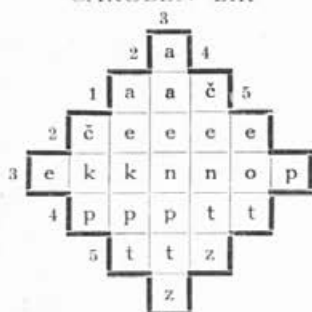
1 9 4 3 - 1 9 4 4
N A Š

R O D

Š T E V I L K A ~ 4

CAROBEN LIK

- 1 prvo delo;
2 telovadni izraz;
3 šahovski izraz;
4 bolezen;
5 literarni klub.

ENACBA

$$(2a-b) + (c-\check{c}) + (d-e) + (f-g) - (h-i) = x$$

a = okrasek na ženskih oblekah in uniformah;

b = žensko ime;

c = družina;

č = žensko ime;

d = letni čas;

e = spanje;

f = šolski učni predmet;

g = slovstveni oris;

h = dokument;

i = reka na Tirolskem.

x = lepo priznanje mladinskemu listu.

MAGIČNI KVADRAT

	1	2	3	4	5
1	a	a	a	a	a
2	a	b	c	c	e
3	e	e	e	j	k
4	k	k	k	o	o
5	p	r	t	t	z

- 1 deško ime;
2 neumnosti;
3. ruski konjenik;
4 določen presledek;
5 slamnata torba.

A. S.

Uganke iz 1. štev. Našega roda so pravilno rešili in bili izžrebani:

Jernej Pikel, Ljubljana, Masarykova ulica 66; Pugetlj Breda, učenka III. b razreda, Ljubljana, Tavčarjeva ulica 111; Martina Petrovčič, III. razred ljudske šole, Borovnica št. 144; Maruška Tavčar, V. razred ljudske šole, Borovnica.

Uganke iz 2. štev. Našega roda je pravilno rešil in bil izžreban:

Franek Lazar, učenec III. a razreda na Prulah, Ljubljana.

Imena rešilcev ugank iz 3. štev. Našega roda bomo objavili v prihodnji številki.

Nagrade je dvigniti pri upravi Našega roda, Učiteljska tiskarna, Ljubljana, Frančiškanska ulica 6.

Naslovna slika: prizor iz povesti »Jadralsci«.

»Naš rod« izhaja v Ljubljani med šolskim letom

Letna naročnina je za skupna naročila L. 20.— (2 liri mesečno), za posamezne naslove pa L. 25.—. Posamezna številka L. 2:50.

Herausgeber und Drucker »Učiteljska tiskarna« in Laibach, verantwortlich Francè Štrukelj in Laibach. — Izdaja in tiska »Učiteljska tiskarna« v Ljubljani, predstavnik Francè Štrukelj v Ljubljani. — Editore e stampa »Učiteljska tiskarna« a Lubiana, responsabile Francè Štrukelj a Lubiana.

Für die Schriftleitung und Verwaltung verantwortlich — Za uredništvo in upravníštvo odgovoren — Responsabile per la redazione e amministrazione Ivan Tavčar, Celovška 30.

JADRALCI

S a m o J e n k o

4. Enajst izbranih.

Ni minilo niti teden dni, ko so se v četrtek popoldne pričeli zbirati na vrtu stričeve hiše na Vrtači mladi fantje. Ob stopnišču je bila prislonjena že cela kopica koles, čulo se je pritaženo govorjenje, ki je bilo včasih prekinjeno z nenadnim vzklikom pregorečega navzočnika. Nekaj minut pred peto uro popoldne je prispel ves zasopljn Miha.

»Jasno, zadnji, kakor vedno!« ga je zbodel Janez.

»Ali sem mogoče kaj zamudil! Saj še ni bila ura!« mu je veni sapi odgovoril.

»Kar pojdimo, saj smo vsi!« je rekel Janez in odprl stričevo garažo.

Vstopili so, se ozrli po stenah in opazili nekaj zabojev v kotu, ki so jih takoj porabili, da so posedli. Zakaj študent ima to navado, da nosi vedno roke v žepih in je prva stvar, kamor pride, da si poišče kolikor mogoče udobno počivališče za trudne kosti. Nič ne smemo zameriti, da so mladci kot levi planili na zaboje in jih uporabili za plemenit namen. Prišlo je vsega skupaj deset fantov, če ne štejemo Janeza. Nekaj jih je bilo iz VI., štirje pa so bili iz njihovega razreda, torej sami realci.

»Tako torej,« je nekoliko vznemirjen pričel Janez; »prišli smo, da se pogovorimo in domenimo, kako bi zgradili brezmotorno letalo. Ni majhna stvar, zato je potrebno, da govorimo stvarno in ne čvekamo kot branjevke na trgu. Govoril sem že s stricem in je rekel, da je najbolje, če pričnemo graditi začetniško brezmotorno letalo ali,

kakor se pravi, jadratico. To je velika žival, vsaj za naše pojme, deset metrov ima čez krila in bo dela dovolj; po navadi začno že jeseni, mi smo se pa šele spomladi spravili na delo. Torej prostor za delo ali delavnico imamo. Zdaj pride na vrsto še oprema in gradivo. Ali ima kdo kakšen predlog?«

Se je dvignil Snojev Peter, Janezov sošolec, črn ko krokar, in je rekel: »Sem že govoril z očetom; doma imamo mizarstvo, za orodje in mizo nam ni treba skrbeti.«

»Dobro si se domislil,« je rekel Dušan Čopič, tako lepo okrogel, da ga je bilo veselje pogledati, »za les pa bom jaz rekel očetu, pri nas ga imamo cele šupe. Pa še kakšnega!«

»Če bo šlo tako naprej, bomo že kmalu začeli,« je povzel Miha.

»Kako bomo pa imenovali našo družbo?« je prašal Marko Kralj, največji izmed vseh, imenovan tudi preklja, in zvedavo pogledal naokoli.

»Saj res. To bi pa skoraj pozabili!« so soglasno pripomnili za njim sošolci z Mihom na čelu.

»Če je to tako važno, bolj kot kaj drugega, pa se zmenimo!« je nejevoljno pripomnil petošolec Branko Hrast, ki so ga bili krstili za pesnika in filozofa zaradi njegove večne zamišljenosti.

Zedinili so se na dva predloga in bi ne bilo konca, da niso vrgli v zrak kovanca; ker je padel na glavo, je obveljal predlog šestošolcev. Poskrbeli bodo tudi, da bo prišel na vrata ličen napis JADRALNA SKUPINA NA VRTAČI. Potrebovali so še predstavnike in so razpisali volitve, ki niso

potekale nič manj hrupno kot v kakšnem parlamentu, ko gre za to, kdo bo zasedel stol ob premastnem koritu. Seveda ne takšnem, kjer jedo pujski pomije, ampak kjer se cedi med in mleko v obliki zlatorumenih cekinov. Že zato ni eno in isto, kdo pride do korita, zakaj cekinov ni mnogo in težko bi jih bilo pravično razdeliti, da bi bili vsi zadovoljni.

A tako hudo se vendar niso razbesneli mladi duhovi, saj ni šlo za med ali mleko, kaj šele za zlatorumene cekine, ampak le za moder preudarek, kdo bi lahko uspešno zastopal svoje tovariše. Zakaj vseh enajst ne more k temu ali onemu gospodu, da bi ga poprosili za kakšno reč. Ne bi mogli odpirati svojih kljunov vsi naekrat in bi bilo podobno tako govorjenje bolj čivkanju; kako bi šele pomazali položeni pod! Že zato je priporočljivo, da gre le eden in govori za vse. Ne sme se pa nikogar ustrašiti, če gre za korist tovarišev. Izvolili so si odbor, ki so mu zaupali, zakaj vsak ne more vtikati svojega nosu povsod, ampak je bolje, da dela. Zato so sklenili, da bodo imeli vsak mesec sejo in se bodo o vsem pogovorili, kaj in kako bodo ukrenili, da bodo vsi zadovoljni. Zedinili so se, naj stoji na čelu jadralske skupine vodja Milan Kajžar, Mihov sošolec; fant srednje, mišičaste postave, ki je že sam napravil čoln in se pripeljal ž njim po Ljubljanici do Save. Njemu v pomoč bosta še blagajnik Stanko Kos, Janezov sošolec, ki so ga vsi poznali kot skopuha, in tajnik Janez Podgornik. Ne bi bil Janez izvoljen za to težko opravilo, čeprav je fant od fare in zna vrteti svoj kljun, če ne bi imel strica, zakaj dva bosta veliko lažje opravljala nelahki posel kot pa en sam. Tako so v glavnem rešili pretežno nalogo, da so izbrali med seboj res sposobne tovariše, ki bodo znali tudi voditi in braniti skupno zamisel.

Ura je bila že skoraj sedem, ko se je spomnil nekdo, da nimajo še nikogar, ki bi skrbel za propagando, seveda

ne po radiu, temveč samo na ustno izročilo. Soglasno so izvolili šestošolca Marijana Šetino, bolj suhega, zato pa jezikavega mladeniča, ki se je takoj sprijaznil z zaupano mu častno nalogo.

Sklenili so še, da bo na notranji strani vrat oglasna deska, kjer bodo vodja ali pa odborniki obveščali sproti vse člane najbolj zanesljivo in točno, tako da se nihče ne bi mogel izgovarjati: »Nisem vedel!«, ko bo pa črno na belem napisano, kako mora biti. Dodelali so se še, da je prva dolžnost šola, takoj za tem pa jadralsvo. Ker se je že vsem želodec oglašal, so si bili edini, da je za danes dovolj in ga morajo najprej potolažiti. Zajahali so vsak svoje kolo in odbrzeli proti domu.

5. Čudovito mravljišče.

Prej tako miren in tih okoliš Vrtače je hkrati oživel. Še tako majhen otrok je vedel, da delajo pri stricu Tinetu letalo. In vse to po zaslugi Marijana Šetine, ki je svoj posel vršil res uspešno kar osebno. Kaj šele, če bi imel radio in bi oznanil širnemu svetu, da je on minister za propagando pri jadralski skupini na Vrtači in, če ne bo kakšnih ovir, da bo že čez mesec dni gotovo brezmotorno letalo, s katerim bodo šli na letenje.

So bili sosedje ponosni, da se je prav na Vrtači ustanovila jadralska skupina. Marsikdo je že hotel vtakniti svoj nos v stričevo garažo in pogledati, kaj in kako delajo. Pa komaj je odprl vrata, je že prišel Stanko Kos, vljudno pozdravil prišleca in povedal, da je minister financ in da bi se spodobilo, če prišlec daruje nekaj v korist jadralske skupine. Seveda mu je razložil, da so najbolj potrebni denarja. Kaj je hotel ravednež? Odprl je svojo mošnjo in dal Stanku svoj prispevek, da ni več tako kislo gledal okoli sebe. Pa je izvlekel Stanko listek in je dobrotnik moral napisati, da je daroval v blagor jadralski skupini toliko in toliko. Lepo se mu je zahvalil blagajnik

Stanko ter odšel k svojemu delu. Že je pristopil Marijan Šetina in pričel razlagati dobrotniku, kaj delajo, koliko truda in vzdihov je treba, da narediš samo majhen del, kaj šele vse letalo! So se čudili sosedje in bili ponosni na mlade letalce. Delali so tudi v nedeljo lažja dela in gotovo ni greh, saj so delali za razvedrilo in je že sv. Elija razložil gospodu Bogu, kdo so in kaj hočejo, da jim ni štel tega v zlo. Vsako nedeljo opoldne je bila vsa Vrtača na oknih, seve, ko so pa odhajali s kolesi domov na kosilo mladi jadralci. Vsi v kratkih hlačah, v sami srajci, na kolesih pa so vihrale modre zastavice z belim krogom in ptičem v sredi. Vozili so lepo drug za drugim, vseh deset, zakaj strogi so cestni predpisi in stražniki še bolj. Marsikatero oko se je orosilo, ko so kakor en mož zavili v drugo ulico, zakaj marsikatera mamka bi bila srečna, če bi tudi njen sin bil med takimi junaki.

Krepko so delali mladi fantje v delavnici. In kmalu se je pokazalo, da so se za čudo dobili skupaj samo taki, ki so imeli veselje in voljo, da nekaj ustvarijo. Še preden si stopil v delavnico, si takoj opazil velik napis na vratih: JADRALNA SKUPINA NA VRTAČI, na drugi strani pa nebesno modro trikotno zastavico z belim krogom in ptičem v sredi. Ko si odprl vrata, si videl po sredi dve polovici krila in trup, v kotu pa rep, a po stenah so bili pripeti načrti.

Je mislil v začetku stric: gotovo ne bodo zmogli vsega dela, moram jim poiskati koga od svojih znancev, ki se ukvarja s tem poslom, kako je treba delati, da ne bo kaj narobe ali celo pogrешeno. Poprosil je svojega znanca inženirja, naj pride pogledat in naj pove, če je vse v redu. Začudil se je inženir, od kod jemljejo mladi fantje vse svoje znanje; še bolj pa stric, ki mu je prijalo, da ima take dečke pri sebi.

Nadaljevali so z delom in se je vide- lo vsak dan več in ne manj, tako da je bilo šole že zdavnaj konec in se je

bližal čas, ko bodo dobili izpričevala. Tudi njihovo delo se je bližalo koncu. Samo s platnom je bilo še treba prevleči jadralico, ko je zopet prišel inženir ter pregledal natančno vsak kos posebej in pritisnil pečat. Ob strani so gledali, le vodja Milan ga je spremljal in dajal odgovore strogemu pregledniku. Še celo propagandni minister Marijan Šetina je pozabil na svojo nalogo in ni odpiral kljuna, dokler ni inženir pregledal zadnjega kosa in jih pohvalil, da jim je kar srce poskokovalo od samega zadovoljstva. Ko se mu je tajnik Janez lepo zahvalil, da je pregledal njihovega tiča, je tudi Marijan Šetina prišel do poguma in povedal gospodu inženirju, koliko truda so vložili in kakšne skrbi so imeli pri delu. Pa ga je polomil, zakaj gospod inženir je bil sam navdušen jadralec; prijazno se mu je nasmehnil, kot bi mu hotel reči, da se tudi on spozna na vse take, podobne ali še celo drugačne stvari. Kmalu je spoznal, da je Marijan propagandni minister te jadralne skupine in ga je že zato poslušal, kaj šele da bi mu zameril. Porabil je Marijan priliko in je po ovinkih prosil gospoda inženirja, če bi lahko žrtvoval za mlade fante nekaj ur, da bi jim razložil to in ono iz jadralnega letalstva in bi bili poučeni, da bi lahko vsakomur razložili, kako mora brezmotorno letalo tudi leteti. Z veseljem je sprejel gospod inženir to prošnjo in so se tudi domenili, da se bodo dobili čez nekaj dni po večerji v delavnici. Dodal je še, naj jo počedijo in tačas letalo prevlečejo s platnom in lakirajo, da ga bo videl popolnoma gotovo, preden odidejo na letenje.

Nestrpno so pričakovali mladi jadralci večera drugega dne, zakaj obljubil jim je inženir, da jih bo prese- netil. Sladkosnedi so hoteli prepričati ostale, da jim bo gotovo prinesel sladkorčkov, čeprav je Marijan zatrjeval, da niso več tako majhni, da bi jim kdo prinesel stvari, ki se dajejo otrokom, če se preveč derejo. Boris Po-

gačarjev je nekje zvedel, da se mladi gospod inženir ukvarja z filmanjem ter da jih bo gotovo postavil v vrsto in slikal.

»Ta je pa pogodil!« so dejali tovariši. »Zato bi bilo dobro, da bi sestavili našo jadralico in bi se postavili pred njo tako postrojeni kot vojaki.«

Bi ne bilo konca ugibanja, kajti tudi ta predlog se jim ni zdel preveč primeren, da se ni med tem svet dvakrat zasukal in je vendar že napočil tako težko pričakovani večer.

Točno po večerji so začeli prihajati mladi jadralci v delavnico na Vrtači. Takoj so se lotili dela, iz delavnice so znosili kos za kosom in jih sestavili. Naenkrat je stala pred njim jadralica. Postavili so se okoli in bi gledali kar naprej, da se ni spomnil Janez in rekel, naj bi počedili delavnico in pripravili nekaj sedežev. So pljunili v roke, vsak je prijel za svoje delo in še pred določeno uro so preuredili delavnico v »dvorano za predavanje«, kot se je izrazil premarljivi Marijan Šetina. Nato je prišel stric s teto, da vidi, kaj in čemu toliko dela. Ni bil malo presečen, ko je zagledal na dvorišču veliko jadralico. Teta se je takoj usedla na udobni sedež in poizkusila vsa krmila. Že so prišli mladi fantje in se postavili okoli tete in strica, ki jih je pohvalil in jim dovolil, da si smejo za trud utrgati nekaj marelic, ki so rasle ob zidu hiše. Čeprav so že vsi večerjali, so se lepo zahvalili stricu za tako uvidenost in so takoj naskočili marelice. Pa ni utrpel stric veliko škode, zakaj pred hišo se je že ustavil majhen avto in iz njega je stopil gospod inženir s kovčegom v roki. Slučaj je nanesel, da se je propagandni minister Marijan spravil na marelice ob vratih in je takoj zagledal gospoda inženirja ter zabrlizgal, da se je prišlec kar zdrznil. Priškočil je Marijan Šetina, odprl vrata in vzel gospodu inženirju kovčeg iz rok s prijaznim pozdravom, tako kot se spodobi. Drugi pa so se postavili v vrsto pred jadralico z vodjo na čelu.

Lepo so pozdravili inženirja in ko so si ogledali velikega ptiča, so krenili vsi skupaj v delavnico.

Aha, sedaj nas bo gotovo filmal, so si mislili mladi fantje in se je že vsak videl na platnu.

Z združenimi močmi so odprli kovčeg in je gospod inženir res izlekel filmski aparat, ampak ne takega za snemanje, temveč za prikazovanje. Postavil ga je k vratom, zagnili so okna in prižgali luč. Usedli so se vsak na svoje mesto in predavanje se je pričelo. Pripovedoval jim je čudne reči o jadralnem letenju in so se najbolj čudili, da je najuspešnejše letenje pred nevihto, tedaj, ko se zbirajo črni oblaki in je človeka kar strah. Na koncu jim je povedal tudi, da je pet izpitov, vendar da bodo lahko veselji, če bodo imeli vsaj tri. Posebno jim je bilo všeč, da dobe za vsak izpit poseben znak. Nehote jim je pogled obstal na znaku gospoda inženirja in so vsi soglasno ugotovili, da ima že štiri izpite. Je opazil gospod inženir njihove poglede, pa je vzel znak iz gumbnice in ga jim dal v roke, da si ga je vsak ogledal od blizu in ga tudi lahko prijel. Ni bil večji od navadnega kovanca, srebrni venec je obdajal modro polje, v katerem so bili trije beli galebi. Vsak je sklenil, da mu bo za vzor in da se bo potrudil, da bi čimprej lahko nosil s ponosom v gumbnici tak znak. Nato so ugasili luč in samo lahen ropot projekcijskega aparata je kdaj pa kdaj prebudil gledalce iz prečudovitih sanj, ki jih je pričaral gospod inženir na belo steno. Povedal jim je, da je vse to doživel po širnem svetu, ko se je trudil, da bi dosegel svoj cilj — tri ptičke na modrem polju z zlatim vencem. Pa je moral odnehati vsaj za enkrat in se zadovoljiti s srebrnim vencem. Gledali bi kar naprej čudovite doživljaje pod modrim nebom, da ni bilo filmskega traku konec.

Je vstal ves omotičen Janez in se v imenu vseh lepo, iz srca zahvalil za prečudovito Indijo Koromandijo. Spraše-

vali so inženirja še o tem in onem. Lepo so se mu vsi zahvalili in je bilo gospodu všeč, da je spoznal take fante, ki se res zanimajo za sinji šport. Kakor v sanjah so zajahali svoje železne krače in odbrzeli proti domu. Bila je že pozna noč. Čudno se je zdelo doma

materam, ko so prišli tako pozno, še bolj čudno pa so gledale ponoči, ko je ta ali oni v sanjah letel, da je brcal okoli sebe in se znašel zjutraj na tleh. Ni bilo drugi dan doma ne konca ne kraja pripovedovanja in so bili starši ponosni na nadebudnega sinka.

(Se nadaljuje.)

BERAČ

Zdravko Ocvirk

Ne podite me od praga,
ubog sem siromak,
kdor le more naj pomaga,
usmiljen bodi vsak.

Že od jutra trkam, prosim,
kmalu bo večer,
prazno malho s sabo nosim,
a daru nikjer.

Kam ste usmiljenje zaprli,
da pri vas ga ni,
kakor da bi smrt uzrli
me podite vsi.

Kje naj kruha si odrežem,
vprašam se vsak dan,
kam naj v posteljo se vležem
kadar sem bolan?

Kaj če moja zla usoda
doleti še vas,
marsikoga, prej gospoda,
vidim s culo jaz.

Če potres, požar, povodenj
spravi vas ob vse,
ali pa slučaj usoden
vaše ude stre,

jutri modra že hiteli
boste s kraja v kraj,
si usmiljenja želeli,
kakor jaz sedaj.

Takrat boste občutili
kaj pomeni glad,
ko vas bodo vsi podili
stran od svojih vrat.

TIVOLSKI TIČAR

Anton Debeljak

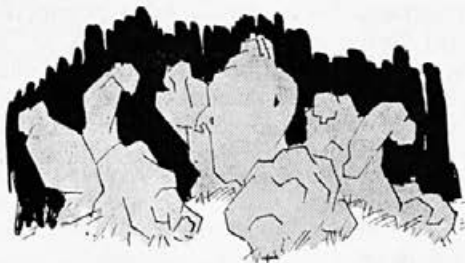
Tič na veji, to te vprašam:
mar tako se dela z mano?
Zmeraj piče ti prinašam,
hrano slastno kakor mano.

Zbiral sem peške poleti,
jih na soncu sem sušil;
sneg ko jel je frfoleti,
pa s hrestačem jih drobil.

Ti pa, ščinko, kaj si storil?
Javno, veš, ne bom govoril.
Saj ti pravi moj klobuček:
»Ščinkec, ti si pravi čuček!«

Tudi suknja godrnja,
da pečat se ji pozna.
No doma potem očitke
dostikrat utepam bridke.

OKAMENELI BRATJE

Lojze Zupanc. Belokrajinska.

V Poljanah blizu temne Kolpe je hrib Kozice. Na Kozicah je pred davnim, davnim časom živel puščavnik Ilija. Pasel je ovce, drvaril in molil ter z molitvijo varoval Predgrajce in Poljance pred bliskom in gromom. Le-ti so bili hvaležni puščavniku za njegovo pomoč in so vsako jesen, veseli nad dobro letino, nanosili puščavniku Iliji toliko brašna in vina, da je imel obogajega za vse leto na pretek.

Bili pa so v dolini pod Kozicami tudi skoporitci, ki niti svoji družini

niso privoščili kruha in vina, kaj še da bi dajali puščavniku...

Takšni slineti so bili Vimolci. Devet koč je bilo v vasi, devet gospodarjev je živelo v Vimolu; in vsi so bili sinovi ene matere.

Ko je vimolska majka ostarela, so se vsi njeni sinovi zbrali v koči najstarejšega brata in sklenili, da bodo starico nagnali iz vasi.

Kakor so se dogovorili, tako so tudi storili. Nagnali so staro, onemoglo mater iz vasi in kričali za njo:

»Idi po svetu, gluha staruha! Za delo nisi, še za jelo te ne potrebujemo!»

Starica je zajokala in odšla v tuji svet. Toda stare kosti niso za dolgo pot. In na poti preko Kozic je utrujena majka vimolska obsedela nedaleč vstran od votline, kjer je prebival puščavnik Ilija.

Gluha noč je pričela ovijati Kozice v črn plašč, starico pa je zeblo do kosti. Še bolj jo je mrazila neusmiljenost njenih sinov, ki so jo betežno in onemoglo nagnali v tuji svet. Zajokala je na glas in njen jok je privabil pu-

ščavnika Ilijo iz votline. Odšel je proti starki, ki mu je povedala kako in kaj. On pa je prijel ubožico za premrle roke in jo odvedel v votlino, kjer ji je v kotu postlal ležišče s škopnjakom slame ter ji dal jesti kruha in piti vina.

Toda trdosrčnost neusmiljenih devetih bratov ga je ujezila, da je še tisto noč priklical blisk in grom nad vasico Vimol.

Šele zdaj so se Vimolci ovedli. Vseh devetero bratov si je oprtilo bisage z brašnom in sodčke z vinom ter se

napotilo na vrh Kozic, da bi obdarovali Ilijo in ga prosili za pomoč. Ali ko je Ilija od daleč ugledal bližajočo se gručo Vimolcev, je vseh devetero skoporitcev uklel. In tisti mah so se neusmiljeni bratje spremenili v kamen.

Še dandanes je nad Vimolom, pod samimi Kozicami, devetero sivih skal — ostanek deveterih bratov, ki svoje matere niso ljubili in spoštovali.

Slineti = počasneži, butci;

škopnjak = snop;

skoporitci = skopuhi.

OTROK

Vladimir Medvešček

Ob slepem železniškem tiru vrh nasipa so se igrali trije otroci: desetletni deček z osemletnim bratcem in drobno sedemletno dekletce v kratkem, raztrganem krilcu.

Že delj časa so se lovili po nasipu in okrog nizkega vozička, kakršnega rabijo železniški delavci za popravilo proge, ki je zapuščen stal na tiru. Razposajeno so kričali ter se smejali neskrbni in veseli v vročem poletnem soncu soparnega popoldneva.

Starejšega dečka sta končno le premagala vročina in napor, da se je zleknil na trebuh. Z rokami je trgal travnate bilke ter jih nosil v usta, da bi jih zvečil. Ostala dva sta polegla poleg njega in ga skušala posnemati.

»Škoda, da nimam nobene cigarete,« se je oglasil najstarejši; »kako bi se sedaj prileglo nekaj dimov!« Pri tem je posnemal kretnje delavcev, ki jih je mnogokrat opazoval, kako so kadili; otroka sta strmela, zlasti dekletce je zrlo vanj z velikimi, občudovanja polnimi očmi.

»Ali ti ne škoduje dim?« je vprašala, zakaj doma je mnogokrat slišala govoriti o tem.

»Meni?« je dejal in jo je zaničljivo pogledal. »Meni ne! Saj tudi možem ne škoduje... Sicer pa, vesta kaj? Tisti vagon bomo premaknili, da bomo lahko drug drugega vozili...« Počasi je vstal in se povzpел na vrh nasipa. In pri tem je v kretnjah spominjal na starca. Mlajši brat in dekletce sta ga slepo ubogala.

Vagonček konec slepega tira je bil res majhen, morda najmanjši, kar jih je bilo na postaji, in star. Bil je nizek in kratek, na enem koncu pa je imel sedež za zavirača in ročno zavoro.

Mali bahač je gibčno splezal nanj in z največjim naporom odvil zarjavelo zavoro. Okrog koles je zaškripalo in vagonček se je obotavljajoč začel premikati. Proga je bila za spoznanje nagnjena proti betonskim odbijačem in vagonček je počasi trčil ob nje. Otroci so zmagoslavno kričali in največji je ves zasopel skočil na tla.

In potem se je začela nova in ne navadna, a prav zaradi tega tem bolj mikavna igra. Vsi trije so se uprli v vagonček in ga potiskali nekaj metrov po progi, na kar je največji spretno kakor opica splezal nanj in se peljal

nazaj do odbijačev. Nato so ga spet odrinili. To pot še dalje, pa tretjič in četrtič, vsakokrat še malo dalje. Zmeraj bolj jih je prevzemala igra, z zmeraj večjim veseljem so porivali vagonček, plezali nanj, se vozili nazaj in skakali z njega...

Od nekod sta se pripodila še dva drobcana bosopetnika. Z največjo vne-
mo sta se pridružila in sta bila srečna, da smeta potiskati težki vagonček...

Tudi malčki so se uverili, da je v slogi moč. Trije ali štirje so porivali, največji in dekletce pa sta se navadno vozila.

Najstarejši, ki je sedel pri zavori, je zahteval, naj potiskajo vagonček zmeraj dalje. Ko je potem z naraščajočo hitrostjo drsel nazaj, je moral z vso naglico stisniti zavoro, da ni pre-
hudo trčil ob odbijače. Zavora pa je pomagala, da se je ustavil tudi meter ali dva pred njimi.

Malemu zaviraču se je zdelo, da je poveljnik mogočne ladje. Strast ga je premagala in z rezkim, oblastnim glasom je priganjal, naj hitreje vozijo njegovo ladjo. Hitreje, zmeraj hitreje... Obraz mu je postal trd in gospodovalen. Malčki so napenjali vse sile, težko so sopli in pot jih je obli-

val. A poveljnik je stal na najvišjem mestu in krmaril svojo ladjo.

Slepi tir je bil zgrajen na nasipu, na katerega se je vzpenjal od enega izmed glavnih tirov. Dolg pa je bil nasip kakih deset metrov in je na koncu komaj vidno padal proti odbijačem. Malčki so s tako vne-
mo porivali vagon, da je končno došel do mesta, kjer je začel tir razmeroma strmo padati proti postaji.

Zavirač se je takoj zavedel nevarnosti in je stisnil zavoro. Toda zaman. Njegove roke so bile še prešibke. Skočil je na tla in še med skokom zaklical:

»Podstavi noge!»

Najmlajši, kodrolas in nežen, bosonog, je veselo ukajoč stekel naprej in podstavil nežno nožico pod težko železno kolo...

A vagon se ni ustavil. Mlade kosti so zaškipale in pretresljivi kriki so odjeknili v ušesih ostalih otrok...

Malček je brez zavesti padel v travo, grgal je in pena mu je silila iz ust. Otroci so se razbežali, ne meneč se za drveči vagon, v njihove mlade duše je legla nepopisna groza velikega spoznanja.

ZIMA

Gustav Strniša

Zima se je prebudila,
mrka se okrog ozrla,
že se k nam je napotila,
pajčolan svoj razprostrla,
drzna sonce ž njim zakrila,
da priroda je umrla.

Burjo je tovarišico
povabila za družico,
ki je bučno zahrumela,
čez planine prihitela,
se sproščena razdivjala
in s snežinkami plesala.

Mraz, brezsrčni njen služabnik,
ji ostal je zvest družabnik,
zemljo v trdi led zakuje,
da v okovih svet zmrzuje,
a na šipe cvet leden
riše dih njegov strupen.

Le otroci se smeji-
jo, na smučeh čez plan hitijo,
kaj sovražni mraz ji mar?
Saj jim cvet mladosti klije,
ki ga snežec ne pokrije
in ne zamori vihar!

Z V E Z D E

Gustav Strniša

Gospodična Simona je rezljala zvezde. Odrezke barvanega platna in pološčenega papirja je polagala na lesen podstavek, nastavljala nanj jeklen prebijač ter tolkla po njem s kladivom, da so se vsipale izpod njega zvezdice, ki jih je potem izoblikovala v nežne cvetke.

Simona je bila neznatna cvetičarka, njena cvetičarna pa je bila polna umetnih rož brez vonja in življenja. Oglašali so se pri nji naročniki, ki so poznali njeno spretnost in okus ter kupovali suhe šopke in vence.

Ona pa je ljubila svoje cvetje. Spletala ga je s tiho radostjo, zadovoljno se je smehljala, kadar je odložila posebno posrečeno delo, čeprav je vedela, da je zaman skušala vlti vanj silo svojega čustva.

Na belem okencu pa je skrbno čuvala lepe, sveže rože, kipeče iz mavrično sijoče steklene vaze, tekmujoče s svojimi bledikastimi sesticami, ki so ležale praznične in tihe med drobnimi rezljanci na široki mizi ali pa ždele v šopkih in venčkih zaprte v stekleni omari.

Nekega dne smo se otroci iz ulice vsuli v vežo njene hišice in se hlastno zgnetli v sobico ter se že pri vstopu oglašali drug preko drugega:

»Zvezdic prosimo, lepih zvezdic!«

»Čemu vam bodo?« je radovedila.

»Vojakov se pojdemo. Vsi bomo generali, zato moramo imeti same zlate zvezde.«

Pokimala nam je in se ljubeče ozrla v malo sosedovo Zlatko, ki je prikoracala za nami in stezala k nji svoje ročice. Bila je jetična in slabotna, same oči so jo bile, a tiste oči so bile krasne, globoke in temne. Če se je nasmehnila, so zažarele v mehkem žametnem sijaju. Gospodična Simona pa je ljubila lepoto in jo iskala, ljubila je deco in se veselila lepih naravnih du-

šic, a najbolj ji je bila pri srcu uboga Zlatka.

Kričaje smo prestregli prgišče blestečih papirnatih pikic, ki jih je spustila zviška na nas in se veselo pognali nazaj na cesto.

Ona je medtem že pestovala Zlatko, jo milovala in stiskala k sebi, dala ji je kosce bele pogače, jo gugala in ji pela. V žepek ji je nasula pisanih zvezdic, s katerimi se je dekletce najrajši igralo. In tako je bilo vedno. Kadar je bila revica lačna, saj sta bila siromašna njena starša, je prikobacala v cvetičarno, kjer so jo sprejele molčeče cvetke in ljubeče besede gospodične Simone, ki je vsakič s kako poslastico osrečila svojo ljubljeno.

*

Zlatka je umrla. Simona ji je okrasila zlatolaso glavico z belim venčkom. Na suhe cvetke so ji rosile solze, ko se je poslavljala od male sirote. Preden bi pogrebci odšli, je hotela še pritrditi na krsto velik šopek umetnih rož, dragi mrlički v poslednji spomin.

Sedla je zvečer k delu. Misli so ji uhajale k sosedu. Pred očmi ji je ves čas blodilo obličje mrtvega dekletca. In začutila se je tako osamljeno in žalostno. Večkrat jo je obšlo občutje zapuščenosti, saj je zgodaj izgubila starša, ženin ji je padel v vojni, drugih sorodnikov pa ni imela. In zdaj jo je spet objela tiha otožnost, katere se je vedno znala otresti.

»Sama sem, tako sama!« je šepnila in odprla okno ter se zazrla v jasno zmsko noč.

Iz višave so jo pozdravljale zvezde in ji vabeče mežikale. Zamaknila se je v sij Rimske ceste. Njene misli so zablodile po nji daleč v veselje in spletale iz ognjenih utrinkov sijoči venec.

Zamišljena in trudna je legla naposled počivat.

V trenutku je vztrepetala pred njo lahna meglica, se razpršila in že je zagledala malo Zlatko, vso obžarjeno in spremenjeno. Na jasnem čelu pa ji je blestela ognjena zvezda.

»Toliko zvezdic si mi dala, ti si pa ostala brez njih, saj nisi nikoli okusila sreče v življenju,« je dahnilo dekletce, se nagnilo k nji in jo poljubilo.

»Samo, da si se ti vrnila, miljenka moja!« je šepnila Simona in se blaženo smehljala.

»Vrnila sem se, da ti vrnem tvoje zvezdice!«

Dvignila je roko. In tedaj je iz širokega belega rokavca njene halje jelo kar deževati drobnih sijočih zvezd. Kotalile so se po postelji in tajinstveno žvenkljale, padale so na tla in bleščale povsod. Vsa sobica je zaplamtela v slepeči sijajini, tudi umetne cvetke so se lesketale.

»Kakšna krasota!« je vzkliknila Simona.

Še jo je objel ljubeči pogled male Zlatke in že je izginila.

Ko se je gospodična Simona zjutraj prebudila, ni bilo zvezdic nikjer. Ko pa se je ozrla v ogledalo, je začudena opazila iskrečo zvezdico globoko v svojih očeh in ko se je lotila dela, jo je začutila tudi v svojem srcu, saj jo je zajela neznana sila in jo prevevala blažena milina.

Sama ni vedela, kako se je poslej kakor v sanjah poglobljala v svojo umetnost, toda preproste cvetke, ki jih je izoblikovala, so bile čudovito lepe, tiha opojnost je dihala iz njih, saj je zdaj znala vdihniti vanje vso silo svoje požrtvovalne duše.

S komur je poslej govorila in obcevala, je takoj zasluhlil v njeni bližini nekaj toplega, dobrega in osrečujočega, saj so plamtele v njenem srcu skrivnostne zvezdice, ki jih nihče ni videl.

In gospodična Simona je postala srečna, neizmerno srečna.

MILNATI MEHURČKI

Miran Borko

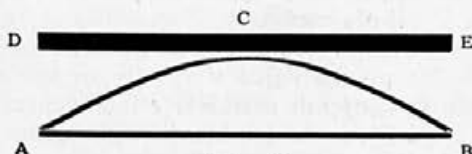
Drugo Newtonovo dognanje o teh milnati mehurjih je naslednje: barva mehurja in sploh vsake tanke plasti je odvisna le od debeline mehurja in se menja v razmerju z debelino tega mehurja.

Ako hočemo Newtonov zakon s poizkusom potrditi, si moramo narediti posebno napravo, pri kateri bo tanka plast zraka postavljena med dvoje prozornih teles in kjer se bo debelina te plasti spreminjala. Tudi to pripravo

nam je izumil Newton, ta odkritelj zakonov vsemirja. Kaže jo slika št. 1.

Vzemimo stekleno lečo AB, ki je na spodnji strani docela ravna, na zgornji pa eliptično zakrivljena. Na drugo stran denemo popolnoma ravno stekleno ploščo DE. S tem smo dobili tanko zračno plast v prostoru med lečo in ploščo. Po Newtonovem zakonu, ki je bil že prej omenjen, se morajo tudi tu pojaviti lepe pisane barve. Poleg tega se bodo morale pojaviti v skladu z drugim zakonom tudi različne barve, ker je različna debelina zračne plasti. Vidimo, da je pri AB plast debelejša kakor pri C, kjer je enaka ničli. Od tu dalje pa se proti krajema neprestano večja.

Ako je bralec naredil tak poizkus z Newtonovim steklom in vrgel na ste-

Slika 1.

klo belo svetlobo, bo v resnici prese-
nečen. Okoli C bo videl še polno barv-
nih kolobarjev, nanizanih drug na dru-
gega. Presenečen je bil tudi Newton,
obenem pa vesel, da je ta poizkus po-
trdil njegovo domnevo, sedaj že zakon,
da je barva takih plasti odvisna le od
debeline te plasti. Poleg tega je bil po-
trjen tudi njegov prvi zakon, ki pravi,
da se pojavljajo te barve v vsaki tanki
prozorni brezbarvni plasti, postavljeni
med dvojne prozornih teles.

Toda čeprav smo spoznali že dva za-
kona, še vedno ne poznamo odgovora
na vprašanje, zakaj se tu pojavljajo ta-
ko lepe barve? Vsekako se morajo te
barve ustvariti iz bele barve. Le-ta pa-
da na tanko plast in tako vidimo cel
niz pisanih barv. Ali ni to prava ugan-
ka?

Vrzmimo na pripravo na pr. modro
svetlobo. Sedaj ne vidimo okoli C več
pisanih barv, temveč opazimo le dvoj-
ne kroge; modre in črne. Tu nastaja
zopet nova uganika, novo vprašanje. Od
kod neki tisti črni kolobarji, ko smo
vendar vrgli na pripravo modro svetlo-
bo? Ta je padala skozi steklo in zrak
brez vsakega vpijanja. Vendar pa vidi-
mo na nekaterih mestih popolno temo
(črne kolobarje). Zdi se, kakor bi se
svetloba tam popolnoma uničila. Isti
pojav opazamo, če vržemo na pripravo
rdečo svetlobo. Tudi tu vidimo rdeče
kolobarje med črnimi. Kje je torej
vzrok, da nastajajo črni kolobarji? Če
hočemo odgovoriti na to vprašanje,
moramo vedeti kaj več o bistvu svetlo-
be.

Svetloba se širi po zelo majhnih
svetlobnih delcih, ki imajo hitrost
300.000 km v sekundi. Gibanje svetlo-
be je valovito, kakor nam kaže slika
št. 2. Pri svetlobi imamo potemtakem
valove. Na sliki je takle val zaznamo-

van z A, B, C, D. C, D — A se ime-
nuje svetlobni dol, A, B, C, pa svetlobni
hrib. Podobne valove srečujemo — se-
veda v mnogo večji obliki — tudi pri
vodi.

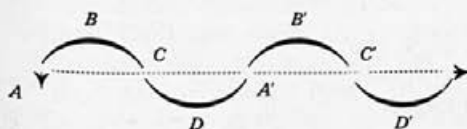
Mislamo si sedaj, da se dva valova
srečata in zadeneta. Splošno bi skle-
pali, da se bosta popolnoma uničila. In
vendar ni tako. Ako se sreča hrib ali
dol prvega vala s hribom ali dolom
drugega vala, se vala ojačita. — Na-
sprotno, če se sreča hrib z dolom, se
vala uničita. To velja tako za velike
valove kakor za majhne svetlobne va-
love.

Ko smo poslali modro svetlobo proti
prej omenjeni pripravi, smo poslali s
tem nešteto valov. Ti valovi so se se-
daj neprestano zadevali drug ob druge-
ga. Kjer sta se zadela hrib in dol, se je
svetloba uničila; tam smo videli črne
kolobarje. Na drugem mestu pa se je
svetloba ojačila in se je pojavil moder
kolobar.

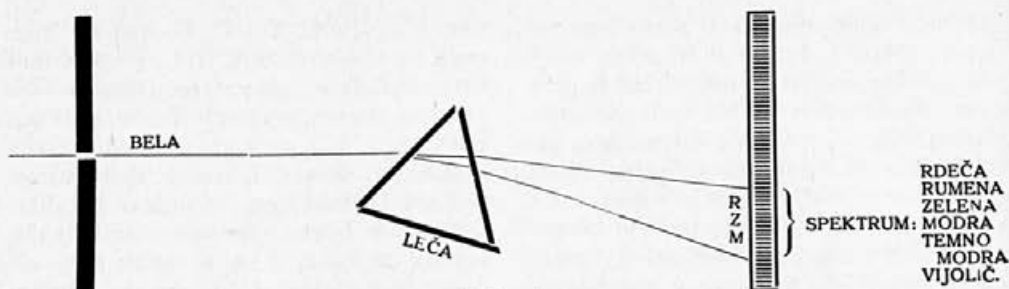
Postanek teh kolobarjev nam je to-
rej docela razjasnen. Ti kolobarji so
nam pokazali bistvo svetlobe; spoznali
smo, da je svetloba valovanje. Pri tem
naj povem še to, da povzroča različno
barvo različna valovna dolžina. Če je
na primer val svetlobe dolg 0,000589
mm, vidimo to svetlobo kot rumeno.

Toda neprestano nam zveni v ušesih
vprašanje: od kod izvirajo lepe barve
na milastih mehurčkih? Še enkrat naj
ponovimo, da se ustvarjajo te barve
vedno iz bele, na mehur padajoče sve-
tlobe. To vprašanje bomo nekoliko
lažje razumeli, če omenim še tole: bela
svetloba, na primer sončna, je sestav-
ljena iz sedmih glavnih barv: rdeče,
oranžaste, rumene, zelene, modre, indi-
go in vijoličaste. Čudno se bo zdelo to
čitatelju. Bela svetloba naj bi bila se-
stavljena iz pisanih barv!

Toda takoj lahko odgovorimo never-
nemu Tomažu. Vzemimo preprosto tri-
stranično stekleno prizmo in pošljimo
skozi njo sončni žarek, ki je, kakor
vemo, vsekako bele barve. Žarek se na
to v leči lomi in končno razkroji v raz-

Slika 2.

Slika 3.

lične pisane barve. Na zaslonu lahko opazujemo po vrsti te barve (glej sliko št. 3).

Pojav te bo vsekako očaral. Iz bele svetlobe si si pričaral najrazličnejše barve v tako lepi obliki, da nam je ne more podati noben slikar, podaja nam jo narava sama preko svojih nespremenljivih zakonov.

Poglej pa sedaj barve na milnatem mehurju! Balonček se najprej lesketa v lepi rdeči barvi, ki na to preide v rumeno, ta v zeleno prav do vijoličaste, pri kateri balonček razpoči. Ali ne opažamo pri teh mehurčkih podobnih barv kot pa na zgornji sliki?

Prav gotovo. In iste, kakor pri Newtonovem barvnem steklu. (Slika 1). Tudi tam so razvrščeni barvni kolobarji od rdeče do vijoličaste barve. To se tudi sklada z debelino plasti. Tam, kjer je plast zraka najtanjša, imamo rdečo barvo. (Okoli C.) Podobno je pri milnatem mehurju. Ko je mehurček najmanjši, se nam lesketa v lepih rdečkastih barvah.

Sedaj, ko smo spoznali lomljene in razpršene bele svetlobe v leči, nadalje

tako zvane spektralne barve, nastajajoče zaradi razpršitve svetlobe, bomo tudi razumeli nastanek barv na naših milnatih mehurjih, ako vemo, da so si barve pri leči in milnatem mehurju enake. Kakor nam majhna vodena kapljica razdeli svetlobo sonca v prekrasno mavrico, katero utegnemo opazovati najčesteje v poletnih mesecih za časa popoldanske nevihte na vzhodnem nebu, tako nam razprši milnati mehur belo svetlobo v prekrasne njene sestavine. Lepe barve na milnatih mehurjih naj nam bodo nov dokaz o pravilnosti Newtonovega nauka, da je bela svetloba sestavljena iz sedmih glavnih barv: rdeče, oranžne, rumene, zelene, modre, indigo in vijoličaste. In ta zaključek si dobro zapomnimo.

Mladi bralec pa naj sedaj opazuje milnate mehurje, ne več zaradi igranja, temveč zaradi spoznanja, ki mu ga je dala današnja razprava. Spozna naj bistva svetlobe, te velike prirodne uganke, katere narava še ni popolnoma raziskana. K nji pa se povrnemo ob drugi ugodni priliki.

DARILCE

Anton Debeljak

- Nekaj dam ti v dar.
- Kakšna bo ta stvar?
- Čaša potrpinovca.
- Rajši bi malinovca.

NENAVADNE ŠOLE

Viktor Pirnat

Različni so kraji po svetu in različni so narodi, raznotere so njih navede, pa je raznotera tudi vzgoja mladine. Opisati vam hočem le nekatere primere šol, ki so za nas nenavadne. Mudili se bomo v davni preteklosti in v stvarni sedanosti, obiskali bomo ukaželjno mladino na mrzlem severu in na toplem jugu, v velemestu in v planinah ter sredi bučnih valov nemirnega morja. Povsod bomo našli isto željo po napredku in omiki, ker nas to prvenstveno loči od ostalih bitij božjega stvarstva in nam je potrebno kot vsakdanji kruh. Najsi bo otrok bel ali črn, rumen ali rdeč in naj žlobudra v kakršnem koli jeziku, vsak nam je drag, zakaj vsi ljudje na svetu smo si sestre in bratje.

Šola v Abrahamovem času

Če poiščete na zemljevidu pokrajino vzhodno od Sueškega prekopa, ki loči Afriko in Azijo, najdete v deželi Mezopotamiji reki Eufrat in Tigris, ki se skupno izlivata v Perzijski zaliv, okončino Arabskega morja. Pred izlivom ju napaja z levega brega močna reka Kerka, katerih imamo prav v naši ožji domovini kar na izbiro: na Dolenjskem, v Prekmurju, na Koroškem in v Dalmaciji.

V času, ko so našo domovino pokrivali morda še zadnji ledeniki ledne dobe in je tod životaril še jamski človek, je živelo tam doli visoko izobrazeno ljudstvo Sumerijcev in njihovi otroci so že hodili v šolo.

Angleški starinoslovec C. L. Woolley je odkril ob bregu reke Eufrat domovino očaka Abrahama, mesto Ur v Kaldeji. Pred pet tisoč leti je bilo to mesto na višku svojega razcvita. In to je nekaj pomenilo! Našli so množino čudovitih umetnin, stavbarstvo je bilo na stopnji, ki jo je Evropa do-

živela šele mnogo kasneje. Najbolj pa se moramo čuditi višini splošne ljudske izobrazbe med sumerijskim ljudstvom.

Kot kasneje v naših krajih, so bile tedaj v Sumeriji samostanom priključene javne šole, ki so jih obiskovali dečki in deklice. Že tedaj je bil glavni namen šole, da se mladina nauči čitanja in pisanja. To pa ni bilo tako lahko kot dandanes. Tedaj niso pisali na papir, temveč na ilovnate valje. In ni bilo petindvajset črk. Klinasta pisava je obsegala več sto znakov, med katerimi so mnogi imeli kopico različnih pomenov.

Našli so mnogo »šolskih tablic«, zato si nam ni težko predočiti, kako se je tedaj poučevalo. Najprej si je moral učenec na pamet zapomniti dolgo vrsto posameznih znakov in njihovo izgovorjavo. Sledili so znaki v abecednem redu ter »ideogrami«. To so bili znaki, ki so jih namesto posamezne besede ali misli postavljali pred istovrstno skupino. Tako so n. pr. pred ime kakega drevesa postavili vedno znak za »les«.

Za tem osnovnim znanjem so prišli na vrsto kratki stavki, uporabni obrasci (formule), važni naslovi itd., na kar so učenci prešli na slovnico. Našli so celo tablice z glagolskimi zgledi in s sklanjatvijo samostalnikov.

Učitelj je napisal »predlogo« na eno stran ploske okrogle tablice iz gladke ilovice, gline. Učenec si je napisano dobro ogledal, nato pa je sam poskusil napisati znake na drugi strani tablice.

Ko so učenci obvladali čitanje in pisanje, je prišlo na vrsto računstvo. Našli so tablice z množenjem in deljenjem, dalje tablice, ki so učenci na njih vlekli kvadratni in kubični koren, ter tablice z vajami v uporabnem oblikoslovju.

Poglejmo n. pr., kako so Sumerijci izračunali površino nepravilnega koščka zemljišča! Ploskev so razdelili v pravilne četverokotnike, kvadrate (katerih ploščino dobimo, ako dolžino stranice pomnožimo s seboj). Ostali del je bil razdeljen v pravokotne trikotnike (katerih ploščino dobimo, če obe stranici, ki tvorita pravi kot — kateti — medsebojno pomnožimo in

zmnožek razpolovimo). Potem so vse vrednote sešteli in dobili so dokaj točno število prave površine.

Za narod, ki se je v glavnem pečal s trgovino, je moral biti pouk usmerjen na potrebe trgovine. Našli so res zapiske o težah in merah.

Celo besednjaki so bili v rabi. Sumerijskim izrazom je bil dodan pomen v semitskem jeziku.

(Se nadaljuje.)

IZŠTEVALNICA

Otroška igra. — Anton Debeljak

Štejem: en - dva - trije,
cucek boben bije,
muca s koncem repa
suknji prah iztepa,

Miha šobo viha,
eden ven popiha.
Kdo je tisti krst?
Kaže ga moj prst.

„ŽLAHTNI KAMNI“

Uporaba žlahtnih kamnov je dvomljiva, njih lepota pa privlačuje vsakega človeka, ki ljubi razkošje. Pa ne samo lepi, tudi praktičnega pomena so, saj nekatere drage kamne potrebujejo kakor n. pr. diamant pri svedrih za vrtnje skal in za rezanje stekla.

Dragi kamni so doma tam, kjer domujeta moč in razkošje. Rimljani so dobili diamante iz Indije, smaragde iz Egipta, karavane pa so jih že v rimskih časih prinašale tudi iz Urala. Čiste smaragde so v rimskih časih ljubitelji dragih kamnov cenili še bolj ko danes diamante. Cesar Hadrijan je bil poseben ljubitelj smaragdov, t. j. žlahtnih kamnov zelene barve. Zgodovina pripoveduje, da je bila v dveh velikih smaragdih vrezana njegova in njegove žene podoba. Če je cesar odtisnil ta dva smaragda v vosek, je nastal prekrasen relief vladarske dvojice...

Diamanti so bili takrat manj razširjeni ko smaragdi, toda povpraševanje po njih ni bilo takrat nič manjše ko

danes. Seveda diamantov takrat še niso znali brusiti. Umetnost brušenja diamantov so pogodili šele mnogo pozneje Nizozemci, ki so tudi še danes neprekosljivi mojstri v tem delu. Toda kljub temu so se našli prav lepi briljanti (t. j. brušeni diamanti) izza rimski časov. Takšna redkost je bil n. pr. briljant, kamen, ki je bil last Titove oboževanke Berenice.

Toda Rimljani so cenili tudi smaragdu sorodne kamne: zlatobarvni beril in pa vodenomodri akvamarin. Ti kamni se v naravi nahajajo v Braziliji, v Uralu in nekaj malega tudi v Sev. Ameriki. Rimljani so jih dobili z vzhoda. Rimski senator Nonino je bil srečni lastnik ognjevitnega opala lešnikove velikosti. Nosil ga je vdelenega v prstan in je bil zaradi tega od zavistnega Antoniusa preganjan. Moral je zbežati iz Rima, če si je hotel rešiti golo življenje. Pustil je tamkaj vse svoje bogastvo, obdržal si je samo omenjeni prstan, ki je bil vreden 2 milijona sterceev, t. j. okoli 435.000 zlatih mark.

Tudi biseri so bili pri Rimljanih zelo priljubljeni. Takrat so bisere pridobivali na zahodni obali Cejlona. Domačinom Cejlona je lov na bisere stara in priljubljena obrt. Portugalski in nizozemski mornarji so se šele v 18. stoletju na obalah Cejlona seznanili s pridobivanjem biserov iz morja. Kdo vé, če ni Kleopatra, slavna krasotica in egiptska kraljica, nosila bisere, ki so jih lovci na obalah Cejlona našli v morju in prodali njenim dvornim dobaviteljem! Lov na bisere se danes izplača ne samo na obalah Cejlona, ampak tudi že v Kaliforniji, obalah Srednje Amerike in na otokih Južnega morja. Po večini pa ta lov ni toliko zvezan s samim pridobivanjem biserov, kolikor z željo, dobiti čim več biserne matice (t. j. snovi, ki je na notranji strani biserne školjke), iz katere izdelujejo prekrasne gumbе in razne okraske na odličnih žepnih nožičkih itd.

Rimski cesar Kaligula je imel ženo, ki je nosila nakit iz biserov in smaragdov v lasch, na vratu, na rokah in v ušesih. Ta nakit je bil takrat cenjen na 40 milijonov sestercev, t. j. okoli 9.000.000 mark. Ta bogati nakit pa ni bil kakšno darilo, ampak rodbinski cesarjev zaklad, ki ga je že stari Kaligulov tast naropal na svojih bojnih pohodih po vzhodnih deželah...

Toda ne samo iz morja, tudi iz rek na visokem severu pridobivajo bisere. V Rusiji love v reki Dvini in v njenih pritokih. Iz teh rek so prišli tudi biseri, ki krase bogate ruske ikone (svete podoobe v samostanih in pri bogatih družinah) in ki so nekoč krasili oblačila bogatih bojarov (ruskih plemičev).

Po odkritju Amerike so se žlahtni kamni in njih raba še bolj razširili v Evropi. V Kolumbiji so našli temne, modrozelenе smaragde, ki po lepoti tekmujejo z rumenkastozelenimi smaragdi z Urala.

Ves srednji vek so ljudje dobivali briljante in rubine iz Indije. Danes jih v Indiji nič več ne pridobivajo. Zgodovina pa ne more zamolčati, da so iz

Indije prinesli v Evropo mnogo žlahtnih kamnov vprav razni pustolovci, visoki vojaški dostojanstveniki in trgovci. Mesto Haidarabad v Indiji je imelo že v srednjem veku znane brusilnice in svetovno borzo za briljante.

Veliki duhovniki v Delfiju so bili najvnetejši zbiratelji dragih kamnov. Njih znameniti »pavov prestol« je imel vse štiri noge, ki so bile iz čistega zlata, bogato obložene s safirji, smaragdi, rubini in biseri. Perzijski Napoleon, šah Nadir, zavojevalec Mezopotamije, Kavkaza, Afganistana in Indije, je leta 1739, ugrabil iz Delfija ta dragoceni prestol in ga prepeljal v Teheran. 150 let pozneje je to dragocenost zaman iskal v šahovi zakladnici prosluli lord Kurzon. Zaklad je bil izginil že prej neznano kam in ni čakal Angleža...

Drage kamne tehtajo po karatih. 1 karat je 0,205 gr. Indijski diamant »Veliki Mogul« je nebrušen tehtal 787 karatov. Ko so ga pozneje v Benetkah obrusili, je padla njegova teža na 250 karatov.

Svetovnoznani žlahtni kamni so:

»Regent«, ki tehta 136 karatov in je na Francoskem.

»Modri diamant«, ki tehta 67 karatov. Nenavadno lep kamen. Sedanji lastnik modrega diamanta je neznan.

Brilant »Sanci« je bil prvotno last angleške kraljice Elizabete, potem ga je imel francoski kralj Ludvik XIV., za njim sta ga nosila Ludvik XV. in Ludvik XVI. V dneh francoske revolucije pa je bil ukraden. Pozneje ga je imel španski kralj, nato ruski knez Demidov, dokler ni prišel v last nekega indijskega maharadže ter tako zašel nazaj v domovino, iz katere je bil prišel v Evropo.

»Koh-i-nor« (Gora svetlobe) tehta 106 karatov in je v angleški kraljevi zakladnici.

»Orlov« tehta 194,75 karata in je last Sovjetske republike. Kupil ga je knez Orlov za 90.000 funtšterlingov ter ga podaril carici Katarini II.

V 18. stoletju so našli diamante v Braziliji, 100 let pozneje pa že tudi na Uralu. Leta 1907 so našli »Culliman Diamond« in ga podarili Edvardu VII. V Amsterdamu so iz njega napravili 9 kamnov; in prvi štirje briljanti tehtajo 516, 309, 92 in 62 karatov.

Ko je Karel Angleški jezdil na neko slavje, je bilo sedlo s stremeni bogato okrašeno — s 421 briljanti...

Žlahtni kamni so kakor zvezdice na nebu, ki jih ne moreš prešteti. V Burmi imajo rdeče rubine, v Siamu modre safirje, v Perziji in Turkestanu zelene in modre turkize, v Braziliji in v Uralu vinskorumene, modre in rožnate topaze, v Avstraliji skrivnosti polne opa-

le, ki baje prinašajo nesrečo tistim, ki jih nosijo...

Polžlahtni kamni so: nefrit, malahit, jaspis, serpentin, ahat, karneol itd.

... Naše gore nimajo niti žlahtnih niti polžlahtnih kamnov. Le apnenca in granita imajo na pretek. Mnogo je ljudi, ki menijo, da je bogat samo tisti, ki je lastnik enega ali več žlahtnih kamnov. Toda jaz pravim: »Kdor je zares ,naše gore list', mora biti značajan in trden ko granit! In za življenje bo večji bogatec, kakor če bi ,nosil prstan zlat, v prstanu pa kamen drag, a v prsih zajčje ali — kar še huje je — zločesto srce'...!« (Belokrajinski pregovor).

L. Z.

ZIMSKA UGANKA

Anton Debeljak

Ako znaš, ugani, škratec:
Kdo je kriv topotu,
ki bobni po potu?

To povem ti, mili bratec:
konji podkovani
dirkajo po dlani.

No, pa to pogodi, škratec:
kaj na divji gonji
vleče se za konji?

Lahko razodenem, bratec:
to pred dvojno piso
kljukaste saní so.

Dalje še razberi, škratec:
v njih je kepa črna,
v srežu vsa srebrna.

Meni se že bliska, bratec:
gruča v ovčji koži
je podobna možu.

Ali boš odmotal, škratec:
grči tej na glavi —
no, kako se pravi?

Brez težav razlušim, bratec:
polhovka kosmata
sega mu do vrata.

Zadnjič preudari, škratec:
kaj peljá v zaboječku,
kaj ima v zavoječku?

Sline se cedé mi, bratec:
zame fige sveže.
To se mi prileže!

Jantes Ivo

trgovina s čevlji

LJUBLJANA, MESTNI TRG 14

priporoča svojo lepo izbiro moških, ženskih in otroških čevljev domačega izvora. Ročno delo.

N u d i m o s a m o s o l i d n o b l a g o !

AUGUST KADUNC
LJUBLJANA
Mestni trg 8

PERILO lastnega izdelka — OPREME za novorojenčke

ROBERT GOLI

specialna zaloga platna,
belega in pralnega blaga

LJUBLJANA, Šelenburgova ulica št. 3

FABIANI & JURJOVEC

LJUBLJANA, STRITARJEVA ULICA 5

Velika izbira damskega in moškega blaga, preprog,
zastorov, odev, perja, puha itd. Postrežba solidna!

Lekarna

Mr. Deu-Klanjšček D.

(prej Kuralt)

Gospodsvetska cesta 4 — Tel. 39-20

Izdaja zdravila za vse bolniške blagajne
Zaloga tu- in inozemskih specialitet

*Kar potrebuje mladina v šoli in doma,
dobi po nizkih cenah*

v Učiteljski knjigarni

LJUBLJANA, FRANČIŠKANSKA ULICA 6

Klišefe eno- ali večbarvne, za časopise,
knjige, razglednice itd. izdeluje

klišarna **»Neografika«**

Ljubljana — Sv. Petra nasip 23

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

Sodnodeložni oddetek, hranilniki, tekoči račun

Pupilarno varna

Izplačuje „a vista vloge“ vsak čas, „navadne“ in „vezane“ po uredbi

Za vse vloge in obveze hranilnice jamči ljubljanska mestna občina

